

Nik Trontelj

»Miha Krek, Slovenci i Jugoslavija, Srpski narodni univerzitet, Chicago, april 1959«

Miha Krek, slovenski izseljenski politik, je na vabljenem predavanju na Srbski ljudski univerzi v Chicagu spregovoril o razvoju slovenskih povezav z južnimi Slovani in ideji medsebojnega političnega povezovanja od 16. stoletja do konca prve svetovne vojne. V svojem govoru je izpostavil temeljne dogodke in posameznike, ki so bili zaslužni za končno uresničitev skupne državne tvorbe leta 1918. V zadnjem delu nastopa je posebej poudaril odgovornost jugoslovanskih izseljencev za uresničevanje večje demokratičnosti in borbo proti komunističnemu režimu v povojni socialistični Jugoslaviji.

Krek je v zgodovinskem pregledu razvoja jugoslovanske ideje razmišljal zlasti o položaju Slovencev in njihovi potrebi po iskanju zaveznikov za svoj obstanek. Zaradi bližine velikih narodov na severu in zahodu, ki so avtoritativno vladali na slovenskem ozemlju, so Slovenci iskali povezave z ostalimi slovanskimi narodi na jugu. V tem smislu so se že od zgodnjega srednjega veka povezovali s Hrvati. Predavatelj je posebno pozornost namenil predstavitvi zgodovinskih odnosov med Slovenci in Srbi od 16. stoletja naprej. Svoje ugotovitve je bolj kot v duhu historične interpretacije oblikoval v skladu s političnimi cilji. Navedel je osebne povezave med zgodovinskimi osebnostmi, ki pričujejo o toplih odnosih med obema narodoma. Omenja učitelja Mervinca, ki je v drugi polovici 16. stoletja v zasebni šoli v Črnomlju poučeval cirilico. Slovenski reformatorji na čelu s Trubarjem in Bohoričem so svoje knjige tiskali tudi v cirilici. Slovenci in Srbi so skupaj nastopili proti turškemu sovražniku. Srbski uskoki so se naselili ob reki Kolpi. V nadaljevanju predavanja je govorec navajal medsebojne stike v sledečih stoletjih. Izpostavi skupen nastop Srbov, Hrvatov in Slovencev proti težnjam jezikovnega poenotenja, ki so ga v ilirskih provincah vsiljevali Francozi. V 19. stoletju je jezikoslovec Jernej Kopitar sodeloval z Vukom Karadžićem. V času Bachovega absolutizma so germanskemu pritisku kljubovali pristaši ideje slovanskega povezovanja, med katerimi so bili tudi Slovenci. Za povezovanje južnih Slovanov je bil pomemben skupni nastop na prvem jugoslovanskem kongresu leta 1870 v Ljubljani. Slovenski, hrvaški in srbski politiki so poudarili kulturno, jezikovno in politično enotnost južnih Slovanov v Habsburški monarhiji in se (neuspešno) zavzeli za avtonomijo pod avstrijsko krono. V času balkanskih vojn je jugoslovansko vprašanje postalo glavna točka narodnih politik južnoslovanskih

narodov. Skupna država je bila končno ustanovljena po koncu prve svetovne vojne, ko je bila ustanovljena Država SHS. V sklepnem delu predavanja je Krek opozoril na dolžnost politične emigracije pomagati jugoslovanskemu narodu v domovini do osvoboditve od komunistične diktature.